

prof. dr hab. Halina Kurek
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
Wydział Polonistyki
Katedra Lingwistyki Kulturowej i Socjolingwistyki
31-007 Kraków
ul. Gołębia 16
halina.kurek@uj.edu.pl

Kraków, 12 sierpnia 2024 r.

Recenzja

**rozprawy doktorskiej mgra Stanisława Powały-Niedźwieckiego
pt. *Język polskich rugbistów na tle języków środowiskowych***

napisanej w Katedrze Tekstologii i Gramatyki Języka Polskiego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, Lublin 2024, ss. 364.

Rozprawa doktorska Pana mgra Stanisława Powały-Niedźwieckiego pt. *Język polskich rugbistów na tle języków środowiskowych*, napisana w Katedrze Tekstologii i Gramatyki Języka Polskiego Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie pod kierunkiem prof. dr hab. Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej, sytuuje się w nurcie aktualnych dziś badań interdyscyplinarnych z zakresu lingwistyki kulturowej, socjolingwistyki, aksjologii i metodyki sportu.

Przedmiotem swych analiz Doktorant uczynił język polskich rugbistów, a więc polszczyznę jednej subkultury, ale zestawił ją z kategorią bardziej pojemną, jaką stanowią języki środowiskowe. Wybrał więc problematykę nie tylko ważną i ciekawą, lecz również bardzo ambitną i trudną, a także ogromnie pracochłonną, bo wymagającą odpowiedniej podbudowy teoretycznej z zakresu wszystkich wymienionych wyżej dyscyplin naukowych oraz

umiejętności pozyskiwania materiału badawczego, co w wypadku języków subkultur szczególnie zasługuje na uznanie. Postawionym sobie wyzwaniom Pan Powąła-Niedźwiecki sprostał z naddatkiem, o czym świadczy nie tylko bardzo dobry tekst recenzowanej rozprawy, lecz także imponująca interdyscyplinarna *Bibliografia* licząca 282 pozycje.

Co równie ważne, w polskiej literaturze językoznawczej nie zajmowano się do tej pory badaniem socjolektu rugbystów, a zatem rozprawa doktorska mgra Powąły-Niedźwieckiego jest pierwszym, a tym samym - pionierskim opracowaniem naukowym otwierającym w lingwistyce kulturowej, a ściślej, w opisie języka subkultur, nowe pole badawcze i proponującym określone rozwiązania metodologiczne. Jest to niewątpliwy walor recenzowanej pracy i w tym miejscu pozostaje mi tylko pogratulować zarówno Doktorantowi, jak i Pani Promotor doskonałego pomysłu.

Podstawę materiałową badań stanowią 1643 leksemy, którym przypisuje się 1797 znaczeń. Zostały zebrane w latach 2013-2024 w trakcie treningów i meczów oraz towarzyskich spotkań z kolegami. Pan Powąła-Niedźwiecki, czynny zawodnik dwu klubów: „Budowlanych” Lublin i „Ogniwa” Sopot oraz reprezentacji Polski seniorów, notował i katalogował zasłyszane określenia w różnych sytuacjach komunikacyjnych. W rozprawie wykorzystał też materiał gromadzony wcześniej, metodą ankietową, na potrzeby pracy licencjackiej i magisterskiej. Zebrane leksemy usystematyzował w dwu słownikach: 1) semazjologicznym, układając wyrazy hasłowe w porządku alfabetycznym oraz 2) onomazjologicznym, w którym zasób leksykalny polskich rugbistów zgrupował w trzech polach leksykalno-semantycznych: 1) człowiek, 2) mecz oraz 3) trening.

Podstawowym celem badawczym recenzowanej rozprawy, mieszczącej się w nurcie opracowań przyjmujących antropologiczny, kulturowy punkt widzenia zjawisk językowych, jest opis subkultury polskich rugbistów z perspektywy używanego przez nich języka. Pan Powąła-Niedźwiecki słusznie bowiem wyszedł z założenia, że socjolekt rugbistów zawiera swoisty dla nich obraz świata, odzwierciedlający materialne i duchowe doświadczenia sportowej wspólnoty oraz skalę wartości – deklarowanych i wyznawanych.

Głównemu celowi podporządkowano w rozprawie cele szczegółowe, a mianowicie: 1) zrekonstruowanie heterostereotypu rugbisty, by móc stwierdzić, jak otoczenie postrzega rugby oraz osoby uprawiające ten sport, a także 2) autostereotypu rugbisty, żeby pokazać, w jaki sposób polscy rugbiści widzą samych siebie. Podstawę materiałową do rekonstrukcji obu stereotypów stanowiły ankiety przeprowadzone: 1) w grupie 200 studentów kierunków

humanistycznych (100 kobiet i 100 mężczyzn) oraz 2) wśród 100 czynnych i byłych

rekonstrukcji środowiskowego obrazu polskiego rugbisty i jego sposobu wartościowania, który niewątpliwie stanowi istotę odrębności badanej subkultury.

Jedynym mankamentem omawianych słowników jest stosunkowo niewielka liczba zamieszczonych w nich związków frazeologicznych wykorzystujących metaforę w roli podstawowego środka komunikacji. W słownikach znalazły się bowiem leksemy typu *cojones* 'genitalia', a oczekiwałoby się ponadto struktur typu: *mieć cojones* lub *pokazać cojones* w znaczeniu 'dać radę, sprostać czemuś w sytuacji nie dającej nadziei na pomyślny wynik', które to formy Doktorant posiada zresztą w swoim materiale, por. *Daj sobie spokój – nie masz cojones* (s. 187).

W kolejnym rozdziale oba słowniki posłużyły Panu Powale-Niedźwieckiemu do określenia sposobu postrzegania świata przez społeczność rugbistów, a tym samym do zrekonstruowania ich wizerunku, utrwalonego w analizowanym socjolekcie oraz obrazu otaczającej ich rzeczywistości. Jak już wspomniałam, w analizie niezwykle bogatego materiału leksykalnego Pan Powala-Niedźwiecki zastosował metodę pól semantycznych, wyodrębniając leksykę związaną z człowiekiem, meczem i treningiem. Analizę przeprowadził bardzo rzetelnie we wszystkich wyszczególnionych subpolach, ale zakończył ją bardzo krótkim podsumowaniem. Czytelnik natomiast oczekiwałby: 1) wniosków wypływających z analizy każdego działu tematycznego i 2) szerszego podsumowania rozdziału dotyczącego kreowania obrazu rzeczywistości w leksyce polskich rugbistów. Ponieważ w omawianym rozdziale jednym z wyodrębnionych pól znaczeniowych był CZŁOWIEK, w bibliografii powinna się również znaleźć książka Artura Reitera, *Płeć – język – kultura*, Katowice 2013.

W pracy doktorskiej, przyjmującej za podstawę kulturowy punkt widzenia zjawisk językowych, nie mogło zabraknąć rozdziału dotyczącego wartości i wartościowania. Tej problematyce Doktorant poświęcił ostatnią, siódmą część swojej dysertacji, w której omówił: 1) dekalog rugbisty, czyli wartości postulowane, 2) wartości i wartościowanie świata w języku i w tekstach rugby oraz 3) wartości i wartościowanie świata w niewerbalnych znakach rugby. Przedstawiany rozdział został opracowany znakomicie, ale na uwagę zasługuje zwłaszcza jego trzecia część, świadcząca o bardzo pojemnym postrzeganiu socjolektu rugbistów przez Autora rozprawy. Zdaniem Pana Powala-Niedźwieckiego, obok zachowań werbalnych, odrębność sportowej wspólnoty manifestują również środki pozajęzykowe, stanowiące kulturową nadwyżkę w procesie komunikowania się. Są to między innymi: ubiór (w tym krawaty) pozwalający na wyeksponowanie barw klubowych bądź narodowych, strój z logo firmy produkującej sprzęt dla rugbistów, przypinki, czyli specjalne znaczki, które przyczepia się do klap marynarek, koszul, czapek i krawatów, niewielkie piłki do rugby w formie breloczków,

które zawiesza się w samochodzie pod lusterkiem wstecznym, naklejki typu *I love rugby* umieszczane z tyłu pojazdów i inne gadżety, a także rodzaj śpiewanych piosenek, często stylizowanych na piosenki turystyczne.

Rozprawę wieńczy dobre *Zakończenie* zbierające wnioski wynikające z analizy poszczególnych rozdziałów.

Podsumowując, recenzowaną pracę doktorską Pana Stanisława Powały-Niedźwieckiego oceniam bardzo wysoko. Jej walorami są: 1) bardzo dobre decyzje metodologiczne, 2) ogromne bogactwo materiału badawczego, 3) konsekwentne podążanie za analizą, wykluczające doraźność wniosków i uwiarygodniające formułowane tezy, a także 4) utrzymanie rozprawy w zobiektywizowanym stylu naukowym, bez przerostu aparatu terminologicznego. Dysertacja doktorska Pana Powały-Niedźwieckiego, napisana piękną polszczyzną, dowodzi też szerokiego odczytania Autora w bogatej literaturze przedmiotu oraz umiejętności wykorzystania i zespolenia wiedzy wyniesionej z lektury przestudiowanych tekstów.

Przejrzyste metodologicznie opracowanie mgra Powały-Niedźwieckiego, jako pierwsze w Polsce opisujące socjolekt rugbyistów, nie tylko poszerza stan dotychczasowej wiedzy z zakresu języków środowiskowych, lecz wnosi też nowe propozycje interpretacyjne i nowe rozwiązania badawcze. Nie mam więc najmniejszych wątpliwości, że recenzowana rozprawa powinna zostać wyróżniona oraz przedstawiona do nagrody i bezwarunkowo opublikowana.

Reasumując, stwierdzam, że przedłożona mi do oceny rozprawa doktorska Pana mgra Stanisława Powały-Niedźwieckiego pt. *Język polskich rugbyistów na tle języków środowiskowych* spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, znacznie wykraczając poza zakres wymagań zawartych w Ustawie *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce z dnia 20 lipca 2018 roku* i w związku z tym, z przekonaniem wnioskuję o jej przyjęcie i o dopuszczenie Autora do dalszych etapów postępowania o nadanie Mu stopnia naukowego doktora.

Kraków, 12 sierpnia 2024 r.

prof. dr hab. Halina Kurek